

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ Я (EGO) В ХУДОЖНІЙ СЕМАНТИЦІ ДМИТРА БІЛОУСА

Проаналізовано мовні засоби репрезентації концепту Я мовомислення Дмитра Білоуса; визначено відповідні мікроконтексти, які моделюють змістову інтерпретацію досліджуваного концепту, розкрито світоглядно-естетичні критерії письменника, специфіку його мовостилю, що відображає індивідуальний погляд автора на світ.

Ключові слова: концепт, семантичне наповнення, парадигма, мовна особистість, ідіостиль, поетичний контекст, Дмитро Білоус.

Проанализированы языковые средства репрезентации концепта Я в идиостиле Дмитрия Белоуса, определены соответствующие микроконтексты, моделирующие содержательную интерпретацию исследуемого концепта, раскрыто мировоззренческо-эстетические критерии писателя, специфику его языкового стиля, который отражает индивидуальный взгляд автора на мир.

Ключевые слова: концепт, семантическое наполнение, парадигма, языковая личность, идиостиль, поэтический контекст, Дмитрий Белоус.

In the article the linguistic means representation of the concept I idiostyle of Dmitry Bilous's are analyzed, relevant microcontexts modeling the substantive interpretation of the concept study are identified, the world outlook and aesthetic criteria of the writer, the specifics of his linguistic style that reflects an individual perspective on the world are described.

Keywords: concept, semantic content, paradigm, language person, idiostyle, poetic context, Dmitry Belous.

Визнання гуманітарної сутності мовознавства, позиціонування мови як власне діяльності призводить до залучення в лінгвістичну сферу людського чинника [10]. Людина є центром літературного твору і як суб'єкт оповіді, і як об'єкт естетичного художнього пізнання. Оскільки завдяки мові людина виступає як «Его», виникає інтерес до егоцентричних слів, зокрема до займенників, які є одним з найважливіших засобів вираження антропоцентричного принципу побудови світу. Егоцентричними ці слова називаються тому, що вони орієнтовані на «Его», тобто на суб'єкта, який говорить [16, с. 374].

Становлення ідей та феномена Я пройшли кілька етапів європейської культурної традиції. Питання осягнення екзистенційної сутності Я актуалізується у психології, соціології, культурології, літературознавстві та лінгвопоетиці. Зазвичай проблема Я досліджувалася в контексті максими «пізнай себе» (Демокрит, Сократ, Платон), ідеї гармонії об'єктивного буття й суб'єктивного світу людини (Р. Декарт, Дж. Локк, Б. Спіноза, Дж. Берклі, Ф. Бекон), теорії свідомості (Г. Ляйбниць, Й. Фіхте, Ф. Шеллінг, Ф. Кант, Г.В.Ф. Гегель та ін.), духовного осягнення світу (С. К'єркегор, Е. Гуссерль, А. Бергсон, М. Гайдеггер, Ж.-П. Сартр, А. Камю та ін.), лінгвоментального моделювання концепту Я в мовотворчості окремих письменників (К. Голобородько, Т. Космеда та ін.).

Актуальність роботи визначається загальною спрямованістю сучасних досліджень поетичного дискурсу в руслі когнітивної парадигми лінгвістики. Поетичні тексти розглядаються як носії певної системи концептів, як особлива

форма комунікації, що дозволяє реконструювати фрагменти ідіостилю окремого письменника.

Метою статті є аналіз художньо-сміслової структури концепту **Я** у творчості Дмитра Білоуса, розкриття специфіки мовистилу поета, в якому відображається індивідуальний погляд автора на світ.

Дмитро Білоус – автор понад 30 оригінальних книжок (у тім числі 15 – для дітей), 20 книжок перекладів з азербайджанської, білоруської, болгарської, вірменської, литовської, польської, російської мов; статей і рецензій з питань етнопедагогіки, теорії і практики художнього перекладу; був автором і ведучим циклів радіо- і телепередач «Слово про слово», «Живе слово», «Диво калинове».

Унікальність, талановитість, багатогранність Дмитра Білоуса виявляється передусім у специфіці його мовлення, діяльності як письменника, академіка-педагога, філолога, перекладача, що вмотивовано високим рівнем культури, яка увібрала цінності минулого й сучасного українського народу та багатьох інших народів (зокрема болгарського, білоруського, російського).

Позиція поетичного «**Я**» в тексті творів Д. Білоуса відбиває «образ автора», розкриває конкретні життєві ситуації. Сприйняття поетичного тексту визначається системою вербальних образів. Такий ряд вербальних образів, що визначають одне поняття в художньому тексті, трактуємо як парадигму.

Погляд на мову в аспекті парадигматики передбачає сприйняття її як системного утворення з певними класами мовних одиниць. Виділення лексичних парадигм та їх співвідношення одна з одною – це, по суті, інтерпретація тексту. У лінгвістиці Фердинанд де Соссюр використовував термін «парадигма» для позначення класу елементів, що мають певну подібність.

Поняття парадигми застосовували на різних мовних рівнях з відповідним термінопозначенням підсистем: *морфологічна парадигма* (І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський), *фонологічна парадигма* (М. А. Жовтобрюх, С. В. Семчинський), *акцентна парадигма* (В. В. Винницький, В. Г. Скляренко), *словотвірна парадигма* (Є. А. Карпіловська, Н. Ф. Клименко, З. С. Сікорська), *синтаксична парадигма* (В. А. Белошاپкова, І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, І. Уорт та ін.). Поняття парадигми широко використовується для побудови та опису певних систематизованих знань, репрезентації та напрямів розвитку, динаміки того чи іншого явища, що підлягає науковому опису.

Текстоцентричні й антропоцентричні підходи до вивчення мови художнього тексту висувають потребу поєднання парадигматичного та синтагматичного аспектів мови. Парадигматика передбачає розгляд однотипних одиниць мови в їх спільних і відмінних рисах. «Риси, які дають підставу включати слова до однієї парадигми на основі спільності, називаються ототожнюючими. Семантичні особливості, за якими значення слів протиставляються, називаються диференціальними семантичними ознаками» [12, с. 9]. Парадигматика й синтагматика становлять взаємопов'язані параметри системи мови, оскільки, з одного боку, сполучуваність мовних одиниць ґрунтується на їхньому парадигматичному потенціалі, з другого – парадигматика визначається синтагматичними можливостями одиниць – їхнім лінійним сполученням у мовленнєвому потоці.

У лінгвостилістиці сформувався свій поняттєвий апарат, погляд на типи парадигматичних відношень слів у тексті на ґрунті вироблених у мовознавстві класифікаційних підходів до вивчення парадигматичних зв'язків мовних одиниць, зокрема лексем. Під лексичною системою парадигматичного типу розуміють клас лексичних одиниць, в основі організації якого лежать зв'язки, що виникли між відповідними образами, поняттями, емоціями під час сприйняття тексту читачами. На думку А.П. Загнітка, можна стверджувати про наявність трьох типів тек-

стових парадигм: жанрової, функціонально-стилістичної та індивідуально-авторської.

Аналізуючи ідіостиль письменника в контексті культури, міфології, у зв'язку з народною словесністю, пізнаючи парадигму трансформацій мовних одиниць як фрагментів культури, дослідники оперують поняттями *парадигма лінгвокультурам* (Ю. С. Степанов), *етнокультурний концепт* (В. В. Жайворонок).

В українській лінгвостилістиці 80–90-х років ХХ ст. набуває розвитку теорія індивідуально-авторських текстових парадигм і вироблення й усталення її поняттєвого апарату: *мікрополе* (М. Ф. Братусь, С. Я. Єрмоленко, Ж. В. Марфіна, Н. О. Мех, Н. М. Сологуб, Л. О. Ставицька, Г. М. Сюта) або *парадигматичний ряд* (Л. О. Ставицька); *лексико-стилістична парадигма* (А. І. Бондаренко, А. М. Варинська, С. М. Романчук); *художньо-семіотична парадигма* (О. Г. Чумак); *стильова (поетична) парадигма* (І. С. Заярна, О. О. Корабльов); *образна парадигма, наскрізний образ* (С. Я. Єрмоленко, Н. В. Павлович, Л. О. Ставицька, І. І. Степанченко); *вертикальний контекст* (Ю. С. Васейко, А. К. Мойсієнко).

Вивчення парадигматичних образних слововживань спирається на врахування моделей валентності тих чи інших лексико-стилістичних одиниць; лінійної послідовності лексичних одиниць як тематичного напрямку в тексті; асоціативних смислових єдностей часових, просторових, причиново-наслідкових відношень мовних одиниць; ієрархії поняттєвих взаємовідношень образних явищ мови в контексті культури [15, с. 5].

Принципи виділення лексичних мікросистем (парадигм) під час аналізу художніх текстів, як зазначає О. П. Просяник, відрізняються від принципів виокремлення парадигм на мовному рівні (наприклад, граматичні парадигми), оскільки в основі систематизації лежать інші закономірності. Парадигму утворюють не слова, що належать до певної мовної ЛСГ або синонімічного ряду й под., а мовні одиниці, що визначають одне поняття або один поетичний образ у художньому тексті. Зв'язки між цими одиницями, а також між парадигмами визначаються не мовою, а процесом розуміння тексту [14]. Отже, сприйняття та аналіз тексту – це створення у свідомості реципієнтів парадигматичної структури його одиниць.

Оскільки «лексичні парадигми розглядаються на образно-поняттєвому рівні» [17, с. 35], то до їх складу можуть входити не лише одиничні слова, словосполучення, групи слів, але й метафори, порівняння, що характеризують певне поняття.

Парадигматичний аналіз лексики ідіостилію письменника застосовували у своїх роботах І. І. Степанченко, К. В. Нестеренко, О. П. Просяник, С. А. Шуляк та ін. У результаті аналізу їхніх моделей парадигматичного дослідження створюємо свою робочу гіпотезу й трактуємо як парадигму низку вербальних образів, що визначають одне поняття в художньому тексті.

Потужним вектором у розумінні авторського «Я» в поетичних творах Д. Білоуса є розуміння парадигми «Я І МОЯ СІМ'Я»: *То й з'явились Наталка, й Василь, // і Олекса, і Катя, // і Павло, і Маруся, // і Сашко, і Христина, // і Надія, і я, // і Миколка – найменша дитина* [3, с. 48]. Для кожної людини найкращим є те, що пов'язане з її родиною: *Моя біографія, друзі, // сягає в далекі ті дні, // коли мене бусол на лузі // підкинув батькам навесні* [3, с. 20]; *...Чотири було в мене брати // і п'ять було в мене сестер* [3, с. 20]. Автобіографічність творів Д. Білоуса підтверджується реальним змалюванням життя з мінімальним використанням художніх засобів: *Чешем – Коля, я, Надія – // по дорозі пішака...* [6, с. 67]; *Хто грав у ній, признаюсь вам: // моя сестричка з братом. // А головою був я сам, // запеклим бюрократом* [6, с. 38]; *Закінчить сестра свою зміну // (не зайде*

до подруг з Загреблі)... [3, с. 21]; *Події проходить ціла смуга, // що я їх згадую те-пер: // мій брат Олекса жив у друга...* [3, с. 167]. Таким чином через займенник **я** зображено переломлення оточення крізь свідомість людської особистості (поета). Перед читачем постає особливий світ індивідуума, що має власний простір, час, систему цінностей, настанов тощо.

За допомогою займенника **я** та його похідних форм Дмитро Білоус відображає свою любов до рідного краю: *Був я вдячний Божому дарові, // коли вперше в житті ген-ген // на горі в серпанковім мареві // відкривався мені Ромен* [7, с. 19]. Почуттєві параметри у творах передаються смисловими конструкціями «моя земля», «мій край», «я люблю», «я все зроблю», «земля рідна і мила». Виокремлена парадигма «Я – СИН РІДНОЇ ЗЕМЛІ» підтверджується низкою прикладів: *Моя земля для мене – рай; // я все, я все зроблю, // щоб полюбили ви мій край, // як я його люблю* [7, с. 7]; *Я люблю своє село, // марю я і сню Сулою, // де дитинство одцвіло. // Я люблю своє село* [1, с. 205]; *Я щодня шукав росу на листі, // обдивлявся я квітки барвисті* [5, с. 148]. У цьому випадку авторське «Я» і рідний край (людина й оточення) є складниками одного цілого. Ця єдність виражена через почуття шани та любові до рідної землі: *Де б не їздив, і де б не ходив, // Краю мій, земле рідна і мила, // В білім світі нема більших див, // Ніж земля, що на світ породила* [2, с. 57]; *Я вірю у літа твої майбутні, // у торжество звитяжної краси* [7, с. 53]. «Образ Світу» у творах Д. Білоуса є певною системою координат, що відображає істинне буття автора у світі. Початком відліку в цій системі виступає рідний край, батьківщина письменника.

Парадигма «Я – СЕЛЯНИН» є логічним продовженням відображення долі поета: *Як я старавсь – моя ти ньєчко! – // писав без плям і витирань, // поля окреслював рівнєчко, // але, селяк, не мав я знань* [3, с. 173]; *Ходив я в сестринських чоботях // з дірками замість підшов...* [3, с. 21]; *Селяк, я робив на заводі, // в юнацький ходив літгурток* [3, с. 22]. Дмитро Білоус маніфестує, що він усвідомлює себе сином села і цим гордиться: *Та я – і це підкреслю тут – // із роду бондарів* [3, с. 37]. У вірші «З моєї анкети» поет неодноразово наголошує на соціальному походженні та з дотепністю осмислює свої першовитоки, що стали основою його непоказної життєвої стійкості: *Соціальне походження: із селян, // на душі у яких // ані цяти* [3, с. 47]; *Перше – це: ні батьки, ні діди // не були ні панами, ні графами... // А батьки взагалі // у нестатках попід руки* [3, с. 47]; *Трудове виховання – // на вигоні пастухування* [3, с. 48]; *І в сувору весну, і в поліття // на підножний пускалися корм* [3, с. 48].

У творчості поета значне місце посідає парадигма «Я – УЧЕНЬ»: *Далі вчився я в харківській школі, // він – закінчив Сумський інститут* [7, с. 23]; *Де я читав таке? // Та це ж у школі!* [5, с. 144]; *Коли я був малим, незрідка // у книзі бачилося в школі: // абетка – мов гусей черідка, що майорять у ріднім полі* [1, с. 148]; *Не в шовках-оксамиті // в тридцять третьому році, – // в білій маминій свиті // я сидів на уроці* [5, с. 149]; *Знав Івана я учнем старанним – // в школу разом ходили дітьми* [7, с. 22]. Займенникові форми сприяють створенню індивідуальних авторських спогадів, з їхньою допомогою відбувається процес самовираження поетичного «Я», перенесення в конкретні ситуації.

Логічним продовженням у змалюванні життєвого шляху Д. Білоуса є виділена парадигма «Я – СТУДЕНТ»: *Пригадую, по київській панелі // я йшов, студент, недавній фронтовик, // ішов на іспит у старій шинелі – // від запитань професорських одвик* [3, с. 196]; *Червоний корпус університету. // З викладачем сиджу я візаві* [3, с. 196]; *Майструє санки дід Карпо, // а я, студент канікулярний, // кажу: «Про санки Едгар По // вірш написав дзвінкий та гарний»*

[1, с. 80]. Аналіз авторського «Я» у творчості Д. Білоуса розкриває простір буття автора, виражаючи основні етапи його життя.

Синтаксичні сполучення «я вірш напишу», «я присвятив цей фейлетон», «написав я про синичку», «щоб оспівати край батьків», «я доберу найкращих слів» дають можливість виокремити смислову парадигму «Я – ПОЕТ, СПІВЕЦЬ»: *Тим, хто подібну щедрість має, // Я ї присвятив замість статті // Цей фейлетон. Бо це буває, // Буває це таке в житті!* [3, с. 92]; *Співець – далеко не Тичина, // не мав славетного ім'я, // хоч вийшла в нього вже книжчина. // Коротше – тим співцем був я* [3, с. 28]. Усе ж образ поета, співця виступає на другому плані. Читач у першу чергу сприймає письменника як людину, яка любить рідний край, милується природою, цінує порядність: *Краси я вашої не осоромлю, // я віри про вас сьогодні напишу* [7, с. 88]; *У віршованім рядочку // написав я про синичку* [1, с. 44]; *Щоб оспівати край батьків, // його природу мальовничу, // я доберу найкращих слів, // я у веселки барв позичу* [7, с. 7]; *І, може, не без впливу земляка // ішов я і до «Дива калинового»...* [7, с. 35]. Парадигма «Я – ПОЕТ, СПІВЕЦЬ» нерозривно пов'язана з парадигмами «Я – СИН РІДНОЇ ЗЕМЛІ», «Я – УЧЕНЬ», «Я – ФРОНТОВИК»: *Я оспівать хотів тоді, ще учнем, // твої, мій краю, ріки і лани. // Я серцем був з тобою нерозлучним, // тобою снів в окопі в час війни* [7, с. 53]. Парадигма «Я – ФРОНТОВИК» у творчості Д. Білоуса представлена невеликою кількістю прикладів, оскільки період війни, зрозуміло, був неяскравим етапом у житті поета. Як згадує Олесь Гончар, «серед небагатьох, котрі лишилися живими, наших студбатівців – Дмитро Білоус, поет і перекладач, з яким ми взимку 1942 року, виявляється, лежали в одному евакогоспіталі...» [18, с. 18]. Однак парадигма «Я – ФРОНТОВИК» виокремлюється в автобіографічних творах митця, але Д. Білоус уживає вже інші займенники, що концентрують увагу на активній участі суб'єкта, тобто автора: *Наші руки теж окопи рили, // й голови бували під вогнем* [3, с. 50]; *І славні дні згадалися – // Загін, окоп, намет. // І раптом диво сталося: // – Таж це мій кулемет!* [8, с. 71].

У творчості Д. Білоуса значне місце посідає перекладацька діяльність, педагогічний досвід, дослідження етимології слів, пояснення правил, розгадування мовних таємниць тощо. Відповідно на основі поетичних рядків можна виокремити семантичну парадигму «Я – ФІЛОЛОГ»: *Мовну витівку нехитру // я помітив не дарма* [1, с. 160]; *Я згадую й тепер це – // стрічання і навчання. // Я чую мови серцем, // чудове їх звучання...* [1, с. 78]; *І скажу без зайвих слів: // за переклад новочасний // більше, мабуть, я зрадив, // ніж коли б знайшовся власний* [7, с. 81]; *Шукав я, цікавився і зрозумів, // що виник він з ритму, з мелодії слів* [7, с. 76]. Зміст ліричного «Я» складає автобіографічність, що постає з контексту поетичних рядків: *Я запитую учнів, // чом рослина будяк, // красень гордий колючий, // називається так?* [5, с. 179]; *А я і далі даю завдання, // щоб школярам допомогти, // щоб їм полегшило запам'ятовування, // до суті швидше їм дійти* [1, с. 143]. Через займенникові форми відбувається процес узагальненого вираження поетичного «Я», підсилення реалістичності зображуваного.

Загальнолюдська ознака, локалізована в парадигму «Я – ЛЮДИНА», репрезентується в тематичних і стилістичних контекстах: *Скিপів я в сні, спромігся встати // і проти маски заволав: // нащо мені її знімати, // як я її не надівав?* [3, с. 109]; *А я вінок із будяків сплету // І покладу тим ницим на могили...* [3, с. 110]; *Розгубився я вкінець, – // Що сказати маю? // – Із підкорених сердець, // Крім свого, не знаю!..* [2, с. 30]. Для Д. Білоуса важливе усвідомлення свого «Я» у світі: *Не якісь захмарні мої обрії, // Був я непомітним сячем. // Та хотів я щиро, люди добрії, // Бути не просто хліба з'їдачем* [3, с. 163]; *В черзі я стою до гардероба, // і в трюмо – жива ця течія. // Бачу, сива в ній стирчить особа. // «Що за дід?».*

Аж придивляюся – я [4, с. 79]. Завдяки функціонуванню та контекстуальному розширенню значення займенника **я** підвищується важливість особистості, яка здатна порушити перебіг подій, знайти відповіді на питання та розв'язати всі проблеми самостійно.

Обмежене вживання особових займенників у творчості Д. Білоуса характеризує поета як людину скромну, порядну, з почуттям колективізму. Письменник зневажливо ставиться до тих, хто хизується власним **«Я»**, виносячи його на перше місце: *Ну і діяльна Ігрек людина! // Як його терпить література? // Спогади пише: «Я і Тичина», // Спогади пише: «Я і Сосюра» // ...Критика вплинула, кажуть, на нього – // трохи фантазія менше б'є: // став-бо писати він після всього: // «Тичина і я», «Сосюра і я»* [3, с. 160]. Як згадує О. Підсуха, Дмитро Білоус запам'ятався йому «скромним хлопчиною, який полюбляв більше слухати, ніж говорити, скоріше цікавився літературними починаннями інших, ніж волів показувати власні. <...> Скромність, душевну чистоту і порядність успадкував Дмитро <...> від батька й матері» [13, с. 98].

З метою художнього ефекту автор використовує символічні назви невизначених осіб: *Ну і діяльна Ігрек людина! // Як його терпить література?* [3, с. 160]; *Та хіба померкнуть згадкам: // Цокавсь тут сам Ікс із ним* [8, с. 159]. У творах Д. Білоуса простежуємо вияви номінації суб'єкта чи об'єкта за допомогою інших займенників, що мають відтінок невизначеності. Проаналізувавши семантичне наповнення поетичних рядків, розрізняємо напівневизначеність (є натяк на особу з певного кола людей): – *Тату, де Сули початок? – // запитало з нас котресь* [6, с. 67]; *Та вже череду пасла, // тій на гулі, // тому лиш годок* [3, с. 49]; – *Пиши: «Розглянувши заяву // Такого-то про стан зубів...»* [3, с. 91]; *Вже дехто й каже: «Ну, Одарко, // Навіщо так тобі робить?»* [3, с. 208]; *Але ніхто не викликав // (минуло три неділі), // хоч сам Макаренко спіймав // у шкодi їх на гіллі* [3, с. 182] і власне невизначеність (інформація стосується будь-кого з людей): *Хто не зважить – щоб тому // лазер рота стиснув* [3, с. 19]; *Скаже хтось: для цього, діти, // не якийсь потрібен хист...* [1, с. 289]; *Той робить чесно, в ореолі шани: // цей викликає справедливий гнів...* [3, с. 26]; *Один весь вік працює. Й саме тому, // юнацьким зором дивиться на світ. // А другий байдидує по-пустому, // в юнацькі роки стаючи як дід* [3, с. 25]; – *Це, – каже, – офіційний документ, // що містить відгук про якусь особу* [1, с. 288]; *Хороший вашим я і нашим, // Хороші і вони мені* [3, с. 85].

Отже, «мовна індивідуальність письменника, його мовна картина світу формується не тільки під впливом суспільно-політичних та культурно-історичних чинників, у ній активну роль відіграють індивідуально-психічні фактори» [11, с. 139], характер митця, його світогляд і розуміння життя. Контекстуальна інтерпретація займенника **я** у творчості Д. Білоуса дає підстави характеризувати поета як екстраверта. У поетичній картині світу письменника на перше місце виступає об'єкт, який зображується, а поетичні рядки є розповіддю про світ і про те, як його сприймає автор: *Читай і думай, дуже мій, // і не цурайся свого роду. // Земля – це книга, у якій – // історія твого народу* [7, с. 107].

Аналізуючи основні засоби номінації автора-оповідача, якими слугують особові займенники **я**, **ми**, можна зробити висновки, що у своїх творах Д. Білоус використовує їх з метою вираження почуттів і в автобіографічному плані. Позиція авторського **«Я»** у творчості Дмитра Білоуса – це вияв конкретної реальності.

Розуміння авторського **«Я»** в поетичних текстах митця визначається парадигмами **«Я І МОЯ СІМ'Я»**, **«Я – СИН РІДНОЇ ЗЕМЛІ»**, **«Я – СЕЛЯНИН»**, **«Я – УЧЕНЬ»**, **«Я – СТУДЕНТ»**, **«Я – ПОЕТ, СПІВЕЦЬ»**, **«Я – ФРОНТОВИК»**, **«Я –**

ФІЛОЛОГ», «Я – ЛЮДИНА», які розкривають простір буття письменника, виражаючи основні етапи його життя.

Бібліографічні посилання

1. Білоус Д. Безцінний скарб : вірші про українську мову / Дмитро Білоус; вступ. ст. В. В. Коптілова. – К. : «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2004. – 328 с.
2. Білоус Д. Г. Вибране. Лірика, гумор, сатира, переклади / Д. Г. Білоус; передмова С. Крижанівського. – К. : Дніпро, 1980. – 424 с.
3. Білоус Д. Г. Вибране. Лірика, гумор, сатира, переклади / Д. Г. Білоус; передмова В. Л. Чуйка. – К. : Дніпро, 1990. – 309 с.
4. Білоус Д. Г. Даруй словам одвічну силу : вірші / Д. Г. Білоус. – К. : Знання, 2000. – 83 с.
5. Білоус Д. Г. Диво калинове; Чари барвінкові : вірші для мол. та серед. шк. віку / Д. Г. Білоус. – К. : Веселка, 1994. – 205 с.
6. Білоус Д. Г. Обережно : слово! Сатиричне і ліричне : вірші, поеми, епіграми, шаржі / Д. Г. Білоус. – К. : Рад. письменник, 1984. – 189 с.
7. Білоус Д. Г. Ромен хіба не родич Рима? : поезії / Д. Г. Білоус. – К. : Укр. письменник, 1999. – 110 с.
8. Білоус Д. Г. Хліб-сіль їж, а правду ріж : гумор та сатира / Д. Г. Білоус; вступ. стаття С. Воскресенка. – К. : Дніпро, 1971. – 319 с.
9. Голобородько К. Ю. Ідіюстиль Олександра Олеся : лінгвокогнітивна інтерпретація : монографія / К. Голобородько. – Х. : Харків. історико-філол. товариство, 2010. – 527 с.
10. Космеда Т. А. Ego і Alter Ego Тараса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу : монографія / Т. А. Космеда. – Дрогобич : Коло, 2012. – 372 с.
11. Лисиченко Л. А. Лексикологія сучасної української мови. Семантична структура слова / Л. А. Лисиченко. – Х. : Вища шк., 1977. – 112 с.
12. Лисиченко Л. А. Мовна картина світу та її рівні / Л. А. Лисиченко // Збірник Харків. історико-філол. товариства. – Х. : Майдан, 1998. – Т. 6. – С. 129–144.
13. Підсуха О. З відстані літ / О. Підсуха. – К. : Рад. письменник, 1982. – 148 с.
14. Просяник О. П. Лексика Н. Клюева и ее сопоставление с лексикой С. Есенина (типология парадигматических структур) : дисс. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / О. П. Просяник. – Харків, 2005. – 181 с.
15. Романчук С. М. Лексико-стилістична парадигма української поезії пісенного жанру 60–80-х років ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / С. М. Романчук. – К., 2007. – 20 с.
16. Степанов Ю. С. Язык и метод. К современной философии языка / Ю. С. Степанов. – М. : Язык русской культуры, 1998. – 784 с.
17. Степанченко И. И. Поэтический язык Сергея Есенина (анализ лексики) / И. И. Степанченко. – Х. : ХГПИ, 1991. – 189 с.
18. Томенко М. Дмитро Білоус : Літературно-критичний нарис / М. Томенко. – К. : Веселка, 1988. – 72 с.

Надійшла до редколегії 20.02.13